

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

1. Εἷς ἐκ τῶν βασικῶν σκοπῶν τῆς συγχρόνου δημοσιονομικῆς πολιτικῆς εἶναι ἡ διατήρησις οἰκονομικῆς σταθερότητος εἰς ἐπίπεδον πλήρους ἀπασχολήσεως. Τοῦτο ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ προγραμματικοῦ ἐπηρειασμοῦ τῆς συνολικῆς δαπάνης τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως ὑπὸ τῆς δημοσίας οἰκονομίας, συνισταμένου εἰς τὴν κάλυψιν τοῦ ἐλλείμματος ἢ τὸν περιορισμὸν τοῦ πλεονάσματος τῆς ἰδιωτικῆς συνολικῆς δαπάνης, κυρίως διὰ δημιουργίας ἀντιστοίχου ἐλλείμματος ἢ πλεονάσματος εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν. Ὅταν εἰς ἐπίπεδον πλήρους ἀπασχολήσεως ἡ συνολικὴ κοινωνικὴ δαπάνη εἶναι μεγαλυτέρα τοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς οἰκονομίας κοινωνικοῦ προϊόντος, λόγῳ ἀδυναμίας περαιτέρω αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, προκαλεῖται πληθωρικὴ ὕψωσις τῶν τιμῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσμενῶν συνεπειῶν τοῦ πληθωρισμοῦ ἡ δημοσία οἰκονομία τοῦ κράτους δι' αὐξήσεως τῶν φόρων ἢ μειώσεως τῶν δαπανῶν ἢ διὰ καταλλήλου μεταβολῆς τῆς διαρθρώσεως τοῦ συστήματος τῶν φόρων καὶ τῶν δαπανῶν ἀπορροφεῖ τὴν πλεονάζουσαν ἀγοραστικὴν δύναμιν τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως, δημιουργουμένου κατὰ κανόνα πλεονάσματος εἰς τὸν προϋπολογισμόν. Ὅταν, ἀντιθέτως, εἰς ἐπίπεδον πλήρους ἀπασχολήσεως, ἡ συνολικὴ κοινωνικὴ δαπάνη, συνισταμένη ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως (C), τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων (I) καὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν (G), καθίσταται μικροτέρα τοῦ εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως κοινωνικοῦ προϊόντος, λόγῳ ἀδυναμίας διαθέσεως τοῦ προϊόντος τούτου, προκαλεῖται μείωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν μέσων. Τό οὕτω δημιουργούμενον ἔλλειμμα τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης ἀποτελεῖ τό λεγόμενον ἀντι-

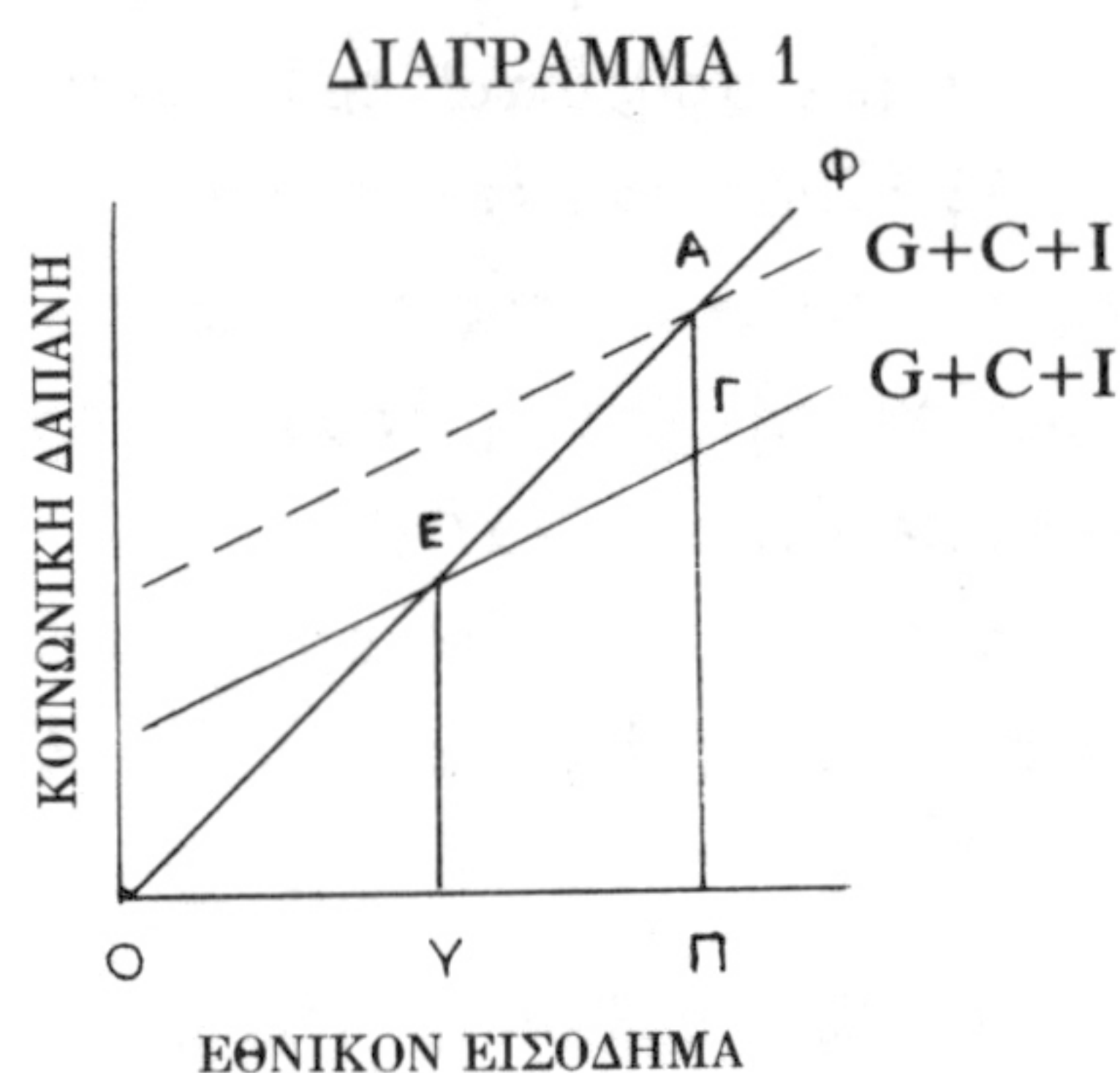
πληθωρικών κενόν (deflationary gap). Ὑπό συνθήκας ὑποαπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν μέσων ἢ δημοσία οἰκονομία τοῦ κράτους, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τοῦ εἰσοδήματος, συμπληρώνει τὸ ἔλλειμμα τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης κυρίως διὰ μειώσεως τῶν φόρων ἢ δι' αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, δημιουργουμένου οὕτως ἐλλείμματος εἰς τὸν κρατικὸν προϋπολογισμόν. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν περίπτωσιν καὶ ἰδιαίτερώς τὴν σημασίαν τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τοῦ ἐλλειμματικοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπὸ ἀντιπληθωρικῆς συνθήκας θὰ ἀναλύσωμεν κατωτέρω:

2. Τὸ ἀντιπληθωρικὸν κενὸν καὶ τὰ αἷτια αὐτοῦ

Δεδομένης τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς προσφορᾶς (aggrigate supply), τὸ μέγεθος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τὸ ἐπίπεδον ἀπασχολήσεως προσδιορίζονται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζήτησεως (aggrigate demand). Ἐάν ἡ συνολικὴ κοινωνικὴ ζήτησις εἶναι ἴση πρὸς τὴν συνολικὴν κοινωνικὴν προσφοράν, εἰς ἐπίπεδον πλήρους ἀπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν μέσων, τὸ εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο διαμορφούμενον εἰσόδημα καλεῖται εἰσόδημα πλήρους ἀπασχολήσεως. Ἐάν, ἀντιθέτως, ἡ συνολικὴ κοινωνικὴ ζήτησις εἶναι ἴση πρὸς τὴν συνολικὴν κοινωνικὴν προσφοράν, εἰς ἐπίπεδον χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου πλήρους ἀπασχολήσεως, τὸ διαμορφούμενον εἰσόδημα εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦτο καλεῖται εἰσόδημα ὑποαπασχολήσεως. Τὸ ἔλλειμμα μεταξύ συνολικῆς κοινωνικῆς ζήτησεως εἰς ἐπίπεδον ὑποαπασχολήσεως καὶ ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται πρὸς ἐξασφάλισιν πλήρους ἀπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν μέσων, καλεῖται ἀντιπληθωρικὸν κενόν¹.

Διαγραμματικῶς αἱ ἀνωτέρω ἔννοιαι προσδιορίζονται ὡς ἑξῆς:

ΟΥ	=	Εἰσόδημα ὑποαπασχολήσεως
ΟΠ	=	Εἰσόδημα πλήρους ἀπασχολήσεως
C+I+G	=	Συνολικὴ κοινωνικὴ ζήτησις
Φ	=	Συνολικὴ κοινωνικὴ προσφορά
ΑΓ	=	Ἀντιπληθωρικὸν κενόν

1. Τὸ ἀντιπληθωρικὸν κενὸν δύναται νὰ προσδιορισθῇ καὶ εἰς ὅρους σχέσεως ἀποτα-

Ὡς γνωστόν, ἡ συνολικὴ κοινωνικὴ ζήτησις ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν τμημάτων: α) τῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως (C), β) τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων (I), καί γ) τῶν δημοσίων δαπανῶν (G). Τὰ ἄμεσα αἷτια τῆς ἐλλειμματικότητος τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως, ἥτοι τῆς δημιουργίας ἀντιπληθωρικοῦ κενοῦ, εἶναι κυρίως δύο: α) Ἡ συνεχῶς φθίνουσα ροπή πρὸς κατανάλωσιν, αὐξανομένου τοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν ψυχολογικὸν νόμον τοῦ Keynes (βλ. λ., σ. 341, τ. Στ'). Ἐπειδὴ ἡ κατανάλωσις αὐξάνει ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος εἰς ἀπόλυτον μέγεθος, ἐάν ἡ διαφορά δέν ἐπενδυθῇ ἀλλ' ἀποταμιευθῇ, θά προκληθῇ μείωσις τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως. β) Ἡ μείωσις τῆς ὀριακῆς ἀποδοτικότητος τῶν ἐπενδύσεων, ἥτις καθιστᾷ δυσμενεῖς τὰς προσδοκίας τῶν ἐπιχειρηματιῶν καί μειώνει τὴν παρόρμησιν αὐτῶν πρὸς ἐπένδυσιν. Ἡ μείωσις αὕτη ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῆς καταναλώσεως.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα τοῦ ἐπιπέδου ὑποαπασχολήσεως δύναται ν' αὐξηθῇ μέχρι τοῦ ἐπιπέδου πλήρους ἀπασχολήσεως μόνον δι' αὐξήσεως ἐνός ἐκ τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν στοιχείων τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως, ἥτοι τῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως, τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων καί τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Ἡ ἰδιωτικὴ κατανάλωσις ἀποτελεῖ συνάρτησιν τῆς ροπῆς πρὸς κατανάλωσιν, ἥτις βραχυχρονίως εἶναι μᾶλλον σταθερά λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ καταναλωτικαὶ συνήθειαι δέν μεταβάλλονται τόσον ταχέως. Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς καταναλώσεως ὑπάρχει βεβαίως δυνατότης αὐξήσεως τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως δι' ἀνακατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος εἰς ὄφελος τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν μεγαλύτεραν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου σημαντικὸν ρόλον παίζει ἡ διάρθρωσις τοῦ συστήματος φορολογίας.

Αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπενδύσεις ἀποτελοῦν συνάρτησιν τοῦ τόκου καί τῆς ὀριακῆς ἀποδοτικότητος τοῦ κεφαλαίου. Διὰ τῆς πτώσεως τοῦ τόκου δύναται ν' αὐξηθῇ ἡ ὀριακὴ ἀποδοτικότης τοῦ κεφαλαίου καί νά προκληθῇ αὔξεις τῶν ἐπενδύσεων καί οὕτω τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως. Ὑφ' ὠρισμένας ὁμως συνθήκας, ἡ νομισματικὴ πολιτικὴ εἶναι ἀνίσχυρος νά ἐπηρεάσῃ τὰς ἀποφάσεις τῶν ἐπενδυτῶν διὰ μειώσεως τοῦ ἐπιτοκίου. Εἰς μίαν

μειώσεως καί ἐπενδύσεως. Ἐάν ἡ EX-ANTE ἀποταμίευσις εἶναι μεγαλυτέρα τῆς EX-ANTE ἐπενδύσεως, ἡ διαφορά ἀποτελεῖ τὸ ἀντιπληθωρικὸν κενόν. (Βλ. λ. Ἐξ Ἀντε-Ἐξ Πόστ, σ. 307, τ. Ε').

σοβαράν ὕφειν, παρ' ὅλον ὅτι αἱ νομισματικά ἄρχαί προβαίνουν εἰς σημαντικήν μείωσιν τοῦ ἐπιτοκίου δι' αὐξήσεως τῆς προσφορᾶς χρήματος, οἱ ἐπιχειρηματίαι δεικνύουν ἀπροθυμίαν δι' ἐπενδύσεις. Τέλος, ὅταν τό ἐπιτόκιον εἶναι λίαν χαμηλόν, αἱ νομισματικά ἄρχαί δέν δύνανται νά μειώσουν τοῦτο περισσότερο, ὅσονδήποτε καί ἂν αὐξήσουν τήν προσφοράν χρήματος, λόγῳ τῆς ἀπείρου ἐλαστικότητος τῆς προτιμήσεως ρευστότητος.

Ἀπομένει οὕτω τό τρίτον συστατικόν στοιχεῖον τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως, ἥτοι αἱ δημόσιαι δαπάναι. Αὗται ἀποτελοῦν αὐτόνομον μεταβλητήν, ὑπό τήν ἔννοιαν ὅτι δέν ἐξαρτῶνται ἀμέσως ἐκ παραγόντων οἰκονομικῶν, ἀλλά ἐκ τῶν ἐκάστοτε ἀποφάσεων τῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν. Ὡς ἐκ τῆς ιδιότητος αὐτῆς τῶν δημοσίων δαπανῶν, συνάγεται ὅτι ἡ δημοσιονομική πολιτική ἀποτελεῖ τό ἰσχυρότερον μέσον αὐξήσεως τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης ὑπό συνθήκας ὑποαπασχολήσεως καί εἰς περιόδους οἰκονομικῆς ὑφέσεως.

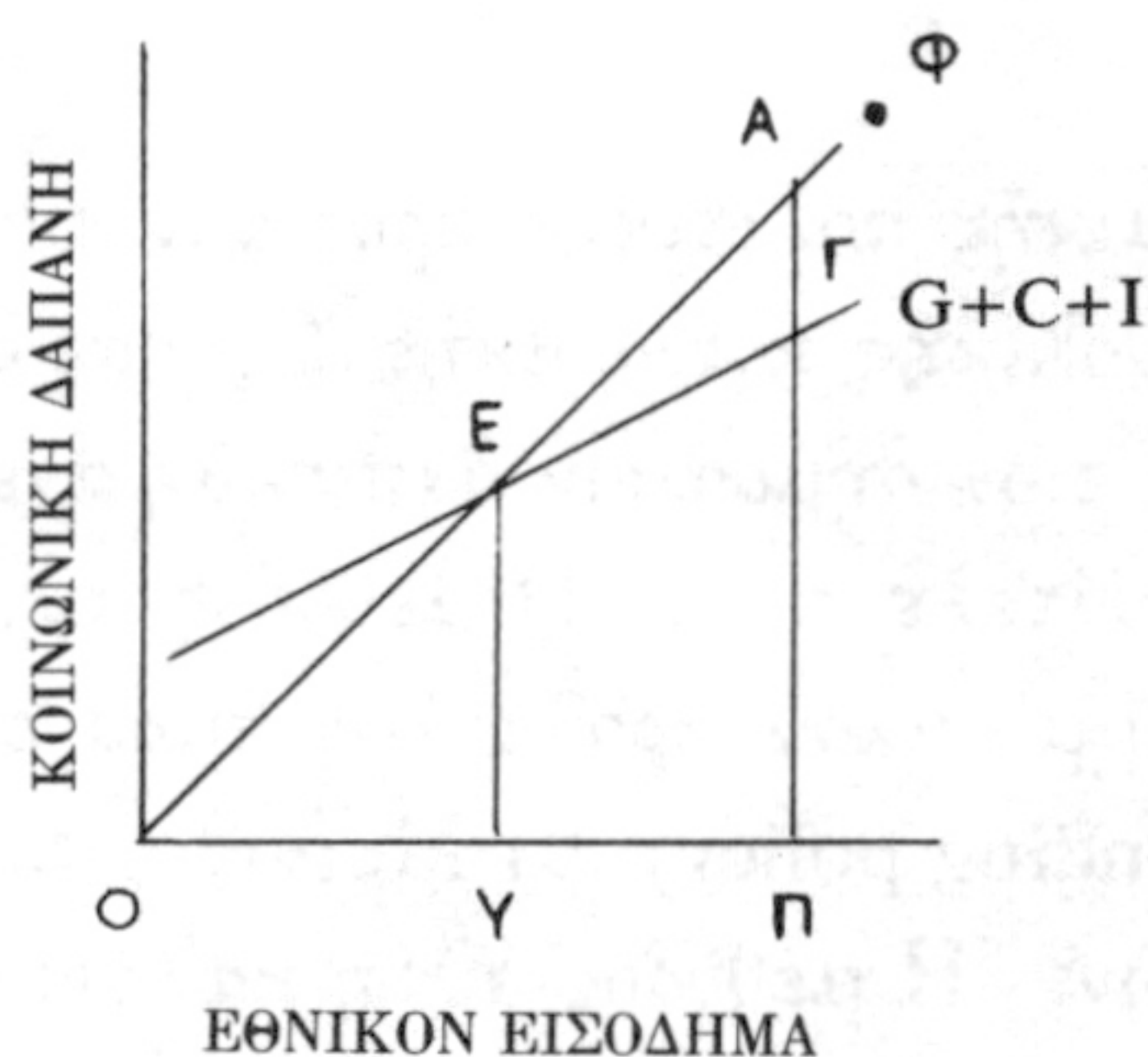
3. Μέθοδοι ἐπεκτατικῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ὑπό συνθήκας ὑποαπασχολήσεως

Τρία εἶναι τά μέσα ἀσκήσεως δημοσιονομικῆς πολιτικῆς πρὸς τόν σκοπόν συμπληρώσεως τοῦ ἐλλείμματος τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως ὑπό συνθήκας ὑποαπασχολήσεως: α) Αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς εἰς τοὺς φορολογικούς συντελεστάς. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται δημοσιονομική πολιτική τοῦ ἐλλειμματικοῦ προϋπολογισμοῦ δι' αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν (deficit spending policy). β) Μείωσις τῶν φόρων ἄνευ μεταβολῆς τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται δημοσιονομική πολιτική τοῦ ἐλλειμματικοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ μείωσεως τῶν φόρων (deficit without spending policy). γ) Αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐν συσχετισμῳ πρὸς ἰσόποσον αὐξήσιν τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, εἰς τρόπον ὥστε ὁ προϋπολογισμός νά εἶναι ἰσοσκελισμένος εἰς τό νέον ἐπίπεδον ἰσορροπίας τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ μέθοδος αὕτη καλεῖται ἐπεκτατική δημοσιονομική πολιτική δι' ἰσοσκελισμένου προϋπολογισμοῦ (spending without deficit policy). Ἡ τελευταία αὕτη μέθοδος θεωρεῖται ὡς ὁ πλέον δύσκολος τρόπος αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος μέχρι τοῦ ἐπιπέδου πλήρους ἀπασχολήσεως. Ἐνταῦθα ἀναλύονται οἱ δύο πρῶτοι τρόποι, διὰ τῶν ὁποίων δημιουργεῖται ἔλλειμμα εἰς τόν κρατικόν προϋπολογισμόν.

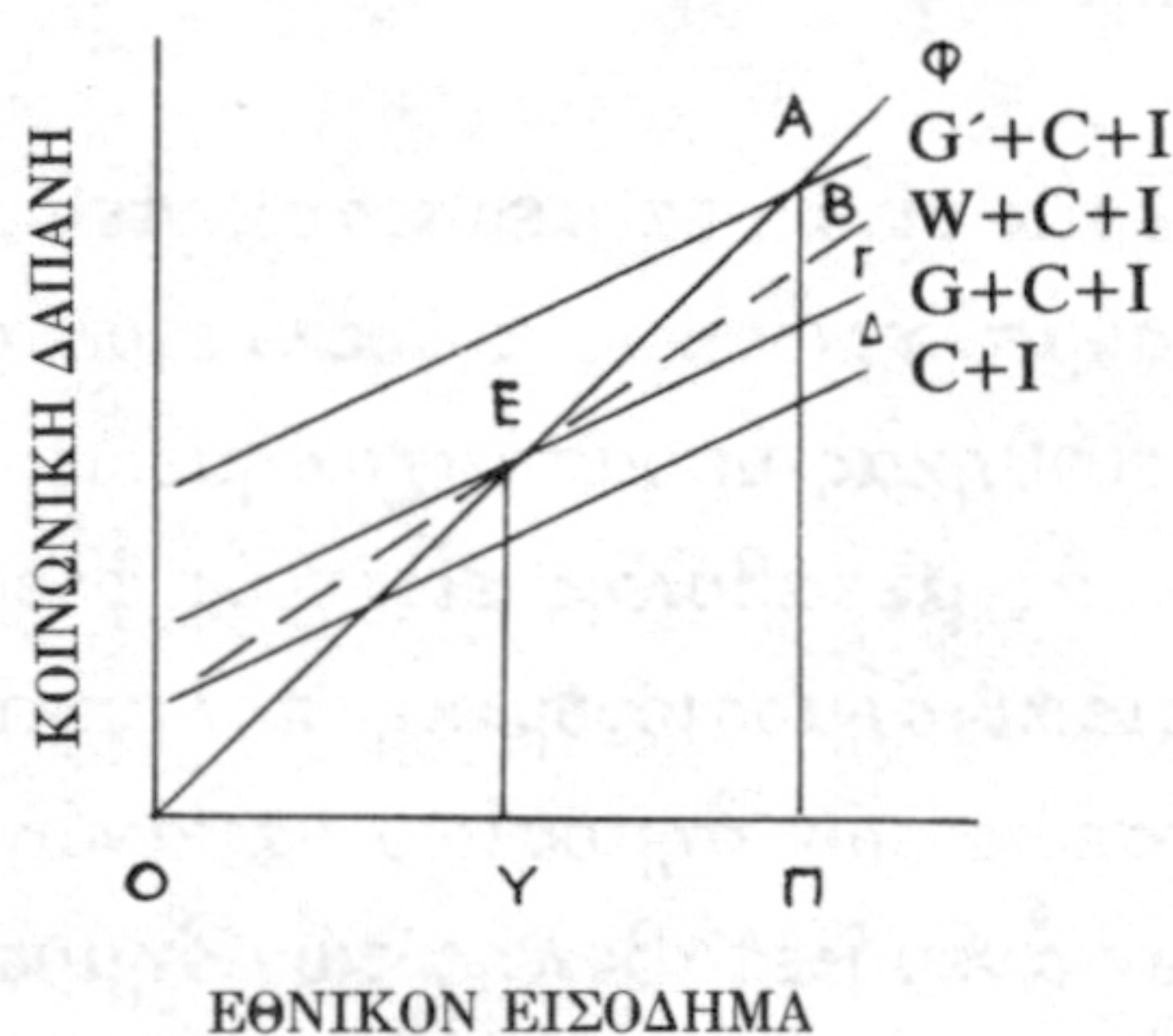
4. Ἡ πολιτική τοῦ ἐλλειμματικοῦ προϋπολογισμοῦ δι' αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς μίαν οἰκονομίαν: α) Τό ἐθνικόν εἰσοδήμα ἰσορροπίας εἰς ἐπίπεδον ὑποαπασχολήσεως (FY) εἶναι ΟΥ (διάγραμμα 1), β) ὅτι ὁ προϋπολογισμός εἰς τό ἐπίπεδον τοῦτο ἀπασχολήσεως εἶναι ἰσοσκελισμένος, γ) ὅτι πρὸς αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματος μέχρι τοῦ ἐπιπέδου τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως (ΑΠ) ἀπαιτεῖται αὐξήσις τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς ζητήσεως κατὰ ΑΓ, δ) ὅτι αἱ δημοσιονομικαὶ ἀρχαὶ αὐξάνουν τὰς δημοσίας δαπάνας κατὰ τό μέγεθος τοῦ ἀντιπληθωρικοῦ κενοῦ, ἥτοι κατὰ ΑΓ, καί ε) ὅτι ἡ ὁριακὴ ροπή πρὸς κατανάλωσιν παραμένει σταθερά καί δέν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ δευτερογενεῖς ἐπιδράσεις τῆς αὐξήσεως τῆς καταναλώσεως (ἐπιτάχυνσις). Ἡ θέσις τοῦ εἰσοδήματος τῆς ἀπασχολήσεως καί τῶν λοιπῶν συνολικῶν οἰκονομικῶν μεγεθῶν πρό καί μετά τήν αὐξήσιν τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐμφαίνεται εἰς τὰ κάτωθι διαγράμματα:

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Ἴσορροπία Εἰσοδήματος εἰς ἐπίπεδον ὑποαπασχολήσεως.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Ἴσορροπία Εἰσοδήματος εἰς ἐπίπεδον πλήρους ἀπασχολήσεως.

Ἡ αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ ΑΓ (διάγραμμα 3) προεκάλεσε πολλαπλασίαν αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματος κατὰ ΟΠ-ΟΥ (διάγραμμα 3). Ὁ βαθμός τῆς πολλαπλασιαστικῆς ἐπιδράσεως τῆς αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐξαρτᾶται ὡς γνωστόν ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς ὁριακῆς ροπῆς πρὸς κατανάλωσιν. Ἐάν c ἡ ὁριακὴ ροπή πρὸς κατανάλωσιν καὶ ΔG (ΑΓ εἰς διάγραμμα 2) ἡ αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν, θά πρέπει ἡ αὐξήσις τοῦ εἰσοδήματος ΔY (ΟΠ-ΟΥ) εἰς διάγρ. 2) νά ἰσοῦται πρὸς τήν αὐξήσιν τῶν δημοσίων δαπανῶν ΔG πλέον τήν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως ΔC , ἥτοι:

$$\Delta Y = \Delta C + \Delta G \quad (1)$$

Ἐπειδὴ ὅμως $c = \frac{\Delta C}{\Delta Y}$, ἐξ ἧς $\Delta C = c \cdot \Delta Y$, ἡ ἐξίσωσις 1 λαμβάνει τὴν μορφήν:

$$\begin{aligned}\Delta Y &= c\Delta Y + \Delta G \\ \Delta Y - c\Delta Y &= \Delta G \\ \Delta Y(1-c) &= \Delta G \\ \Delta Y &= \frac{1}{1-c} \cdot \Delta G\end{aligned}\quad (2)$$

Ὁ συντελεστής $\frac{1}{1-c}$ (πολλαπλασιαστής) δεικνύει τὴν ἐπερχομένην αὐξήσιν εἰς τὸ ἐθνικὸν εἰσοδήμα συνεπείᾳ δεδομένης αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Τὸ μέγεθος τῆς καταναλώσεως θ' αὐξηθῇ κατὰ τὸ ποσόν, καθ' ὃ ἡ αὐξήσις τοῦ εἰσοδήματος θά διατεθῇ πρὸς κατανάλωσιν. Τοῦτο προσδιορίζει ἡ ὀριακὴ ροπή πρὸς κατανάλωσιν c : ἄρα $\Delta G = c\Delta Y$. Δέον να σημειωθῇ ὅτι ἡ αὐξήσις τῆς καταναλώσεως θά προκαλέσῃ πολλαπλασίαν αὐξήσιν τῶν ἐπενδύσεων διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ ἐπιταχυντοῦ. Ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις δέν περιλαμβάνεται εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀπλοποιημένον model χάριν ἀπλουστεύσεως τῆς ἀναλύσεως.

Ἀποτέλεσμα τῆς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος κατὰ ΔY (ΟΠ-ΟΥ εἰς διάγρ. 3) θά εἶναι ἡ αὐξήσις τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων. Ταῦτα θ' αὐξηθοῦν ἀπὸ ΗΓ εἰς ΗΒ (διάγρ. 3). Παριστῶμεν τὴν αὐξήσιν ταύτην (ΒΓ) διὰ ΔW . Συνεπείᾳ τῆς τοιαύτης ΔW αὐξήσεως τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων, τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ δέν θά εἶναι τελικῶς ἴσον πρὸς τὴν κατὰ ΔG (ΓΑ εἰς διάγρ. 3) αὐξήσιν τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἀλλὰ μικρότερον κατὰ τὴν αὐξήσιν τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων. Παριστάνοντες τὸ τελικόν τοῦτο ἔλλειμμα διὰ D ἔχομεν:

$$D = \Delta G - \Delta W \text{ ἢ συμφώνως πρὸς τὸ διάγρ. 3.}$$

$$BA = \Gamma A - \Gamma B.$$

Ἡ αὐξήσις τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος θά ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ὀριακῆς ροπῆς τῶν φόρων. Παριστῶντες μέτ τὴν ὀριακὴν ροπήν τῶν φόρων, ἡ ἀνωτέρω αὐξήσις θά εἶναι:

$$\tau = \frac{\Delta W}{\Delta Y} \text{ ἐξ ἧς } \Delta W = \tau \Delta Y.$$

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως συνάγεται ὅτι ἡ αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἄνευ ἀντιστοίχου αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν προεκάλεσεν ἔλλειμμα εἰς τὸν προϋπολογισμόν, διὰ τὸν ὅποιον κατέστη

δυνατή ή αύξησης του εισοδήματος μέχρι του επιπέδου της πλήρους απασχολήσεως. Έκ του ούτως επιτυγχανομένου αποτελέσματος καθίσταται έμφανής ή οικονομική σημασία του έλλειμματικού προϋπολογισμού υπό συνθήκας υποαπασχολήσεως των παραγωγικών μέσων.

Είς την δημοσιονομικήν πρακτικήν, αί διενεργούμεναι δημόσιαι δαπάναι πρός τόν σκοπόν αύξήσεως της συνολικής κοινωνικής ζητήσεως διακρίνονται α) είς τάς άμέσους κοινωνικάς παροχάς του δημοσίου (έπιδόματα άνεργίας, συντάξεις, έπιδόματα άπορίας κλπ.) καί β) είς τά δημόσια έργα. Αί άμεσοι παροχαί έπενεργούν ταχύτερον είς την αύξησιν της συνολικής κοινωνικής ζητήσεως παρ' ό,τι τά δημόσια έργα, διότι αί λαμβάνουσαι αύτάς κατώτεραι είσοδηματικάί τάξεις παρουσιάζουν σημαντικώς ύψηλήν ροπήν πρός κατανάλωσιν. Αί κοινωνικάί παροχαί παρουσιάζουν επίσης μεγαλυτέραν έλαστικότητα μεταβολής παρ' ό,τι τά δημόσια έργα, είς τρόπον ώστε νά δύνανται νά μειωθούν, όταν τό έθνικόν εισόδημα φθάσ η είς τό επίπεδον πλήρους απασχολήσεως καί ύπάρχουν τάσεις έμφανίσεως πληθωρικών πιέσεων. Έναντι των άνωτέρω πλεονεκτημάτων παρουσιάζουν τό μειονέκτημα ότι αποτελούν χαριστικήν παροχήν, ήτις επηρεάζει δυσμενώς την έφεσιν πρός εργασία. Τά δημόσια έργα πλεονεκτούν έναντι των άμέσων κοινωνικών παροχών από της άπόψεως ότι παρέχουν την δυνατότητα είς τό κράτος της διενεργείας χρησίμων επενδύσεων μέ έλάχιστον κόστος. Υπό συνθήκας υποαπασχολήσεως, ή χρησιμοποίησις υπό του Δημοσίου παραγωγικών μέσων διά δημόσια έργα δέν αποσπᾶ παραγωγικά μέσα εκ των άπαραιτήτων πρός διεξαγωγήν της παραγωγής του ιδιωτικού τομέως. Αί τοιαύται δημόσιαι δαπάναι έχουν έλάχιστον κοινωνικόν κόστος, διότι χρησιμοποιούν άργούντα μέσα. Παρά τό σοβαρόν αυτό πλεονέκτημα τά δημόσια έργα, εκτός των άνωτέρω αναφερθέντων μειονεκτημάτων έν σχέσει πρός τάς άμέσους παροχάς (χαμηλοτέρα ροπή πρός κατανάλωσιν καί μικροτέρα έλαστικότης μεταβολής αύτών), παρουσιάζουν καί τό μειονέκτημα ότι δύνανται νά επιδράσουν δυσμενώς επί της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητος, ιδίως όταν αί δημόσιαι επενδύσεις έχουν χαρακτήρα ανταγωνιστικόν των ιδιωτικών τοιούτων.

Τέλος δέον νά σημειωθῇ ότι ύφίστανται σοβαροί λόγοι, οί όποιοι πιθανόν νά προκαλέσουν όλικήν ή μερικήν άποτυχίαν της δημοσιονομικής πολιτικής του έλλειμματικού προϋπολογισμού πρός αύξησιν του εισοδήματος καί της απασχολήσεως δι' αύξήσεως των δημοσίων δαπανών. Ούτω: 1) Πιθανόν ή αύξησης των δημοσίων δαπανών επενδύσεως νά συνοδεύεται από ισόποσον μικροτέραν ή μεγαλυτέραν μείωσιν των δαπανών ιδιωτικών επεν-

δύσεων, εις τρόπον ὥστε ἡ πολλαπλασία αὐξητική ἐπίδρασις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος ν' ἀντισταθμισθῇ διὰ πολλαπλασίας μειωτικῆς ἐπιδράσεως τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων. Τοῦτο δύναται νά συμβῇ εἴτε διότι οἱ ἐπιχειρηματίαι θεωροῦν ἐντελῶς προσωρινήν τήν ἐκ τῶν δημοσίων δαπανῶν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως, εἴτε διότι ὑπάρχουν σημαντικά ἀποθέματα ἀγαθῶν, τά ὅποια, χρησιμοποιούμενα πρὸς κάλυψιν τῆς ἡϋξημένης ζητήσεως, δημιουργοῦν ἀποεπένδυσιν, εἴτε, τέλος, διότι αὐταί αὗται αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις, ἔχουσαι ἀνταγωνιστικόν χαρακτήρα ὡς πρὸς τὰς ἰδιωτικάς τοιαύτας, ἀσκοῦν δυσμενῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πρὸς ἐπένδυσιν παρορμήσεως τῶν ἐπιχειρηματιῶν. 2) Τό ζήτημα τοῦ χρόνου ἐνάρξεως καί περατώσεως τῶν ἐπενδύσεων εἶναι σημαντικόν. Ἡ ἀρχή τοῦ Pump - priming, καθ' ἣν ἀρκεῖ μία κατ' ἀρχὴν αὐξήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπενδύσεως, διὰ νά θέσῃ εἰς λειτουργίαν τόν σπειροειδῆ μηχανισμόν ἐπενδύσεων-καταναλώσεως (διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως πολλαπλασιαστοῦ-ἐπιταχυντοῦ), ὁδηγούσης εἰς πλήρη ἀπασχόλησιν, δέν ἰσχύει ἀπολύτως. Τό ἐπίπεδον τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπενδύσεως δύναται νά μειοῦται μόνον καθ' ὃ μέτρον αὐξάνονται ἀντιστοίχως αἱ ἰδιωτικαί ἐπενδύσεις. Διότι ἐάν εἰς δεδομένην περίοδον αὐξηθοῦν αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις, ἡ μετὰ ταῦτα μείωσις αὐτῶν, χωρὶς ἀντίστοιχον αὐξήσιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων, θά προκαλέσῃ πολλαπλασίαν συσταλτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καί τῆς ἀπασχολήσεως.

5. Πολιτική τοῦ ἐλλειμματικοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ μειώσεως τῶν φόρων

Γενικῶς ἡ μείωσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, ὑπὸ ἀντιπληθωρικής συνθήκας, θά προκαλέσῃ αὐξήσιν τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης, διότι θ' αὐξηθῇ ἡ ἀγοραστική δύναμις τῶν ἰδιωτῶν καί τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ κατανάλωσιν καί ἐπένδυσιν. Ἡ μείωσις τῶν φόρων εἰς τὰς οἰκονομίας μέ ἀργοῦντα παραγωγικά μέσα ἐπιβάλλεται καί διὰ τόν λόγον ὅτι εἰς τὰς οἰκονομίας αὐτάς δέν ἀπαιτεῖται ἡ διὰ τῆς ἐπιβολῆς φόρων μείωσις τῆς δαπάνης τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀπαραιτήτων παραγωγικῶν μέσων πρὸς κάλυψιν τῶν δημοσίων ἀναγκῶν, ὡς συμβαίνει εἰς οἰκονομίας μέ πλήρη ἀπασχόλησιν. Τό Δημόσιον δύναται νά χρησιμοποιήσῃ τά ἀργοῦντα παραγωγικά μέσα χωρὶς νά παρίσταται ἀνάγκη περιορισμοῦ τῶν ἤδη ἀπασχολουμένων εἰς τήν παραγωγὴν τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως.

Πρός αύξησιν τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης ὑπό συνθήκας ὑποαπασχολήσεως, αἱ δημοσιονομικαί ἀρχαί δύνανται νά προβοῦν εἴτε εἰς μείωσιν τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν εἴτε εἰς μεταβολήν τῆς διαρθρώσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Δραστικόν μέσον ἀποτελεῖ ἡ ταυτόχρονος μείωσις τῶν φόρων καταναλώσεως καί τοῦ φόρου εἰσοδήματος. Εἰς περίπτωσιν μειώσεως τῶν φόρων καταναλώσεως θά προκληθῇ αύξησις τῆς ζητήσεως καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, διότι οἱ φόροι οὔτοι πλήττουν κυρίως τάς κατωτέρας εἰσοδηματικές τάξεις, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν μεγάλην μέσσην καί ὀριακὴν ροπήν πρὸς κατανάλωσιν. Ἡ ἐκ μειώσεως τῶν φόρων προκαλουμένη αύξησις τῆς συνολικῆς δαπάνης τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέως θά ἐπιφέρῃ πολλαπλασίαν διαστολήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, ἡ ἔκτασις τῆς ὁποίας θά ἐξαρτηθῇ ὡς γνωστόν ἐκ τῆς ὀριακῆς ροπῆς πρὸς κατανάλωσιν.

Ἐκτός ὅμως τούτου, ἡ αύξησις τῆς καταναλώσεως θά προκαλέσῃ πολλαπλασίαν αύξησιν τῶν ἐπενδύσεων λόγῳ τῆς λειτουργίας τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιταχύνσεως. Εἰς περίπτωσιν μειώσεως τοῦ φόρου εἰσοδήματος θά προκληθῇ αύξησις τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων, ὑπό τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἡ λόγω μειώσεως τῶν φόρων τούτων προκαλουμένη αύξησις τῶν εἰσοδημάτων (πρὸ πάντων τῶν ἐπιχειρηματικῶν κερδῶν), θά διατεθῇ διὰ νέας ἐπενδύσεις. Τοῦτο θά ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν προσδοκιῶν τῶν ἐπιχειρηματιῶν. Ἡ οὕτως ἐπερχομένη αύξησις τῶν ἐπενδύσεων θά προκαλέσῃ πολλαπλασίαν αύξησιν τῆς ἀπασχολήσεως καί τῶν εἰσοδημάτων, ἡ ἔκτασις τῆς ὁποίας θά ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς ὀριακῆς πρὸς κατανάλωσιν ροπῆς.

Δέον νά σημειωθῇ ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα πολιτικὴ τοῦ ἐλλειμματικοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ μειώσεων τῶν φόρων ὑπόκειται εἰς ὠρισμένους περιορισμούς. Ἡ ἐκ τῆς ἀνωτέρω μειώσεως —πρὸ πάντων τοῦ φόρου εἰσοδήματος— προκαλουμένη αύξησις τῶν εἰσοδημάτων, δυνατόν νά μὴ διατεθῇ δι' ἐπενδύσεις, ἀλλὰ νά διατηρηθῇ ὑπό μορφήν ἀργούντων χρηματικῶν μέσων. Τοῦτο συμβαίνει κυρίως, ὅσάκις αἱ προσδοκίαι τῶν ἐπιχειρηματιῶν εἶναι λίαν δυσμενεῖς καί ὡς ἐκ τούτου δεικνύουν ἀπροθυμίαν διὰ νέας ἐπενδύσεις. Ἐπίσης, ἐάν ὑπό συνθήκας ὑποαπασχολήσεως τῶν παραγωγικῶν μέσων ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις εἶναι ἤδη χαμηλὴ, ἡ περαιτέρω μείωσις αὐτῆς δέν θά προκαλέσῃ ἀξιόλογον αύξησιν τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης. Ἀπαραίτητος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶναι ἡ δι' αύξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν κάλυψις τοῦ ἐλλείμματος τῆς συνολικῆς κοινωνικῆς δαπάνης.

Ἀπλοποιημένα ὑποδείγματα (models) προσδιορισμοῦ τῶν ἐπιτακτικῶν ἐπιδράσεων τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς δι' αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν εἰς οἰκονομίας μέ ἀργοῦντα παραγωγικά μέσα

I. Τό τιθέμενον πρόβλημα

Ἐστω ὅτι εἰς μίαν ἀνεπτυγμένην οἰκονομίαν μέ ἀργοῦντα παραγωγικά μέσα αὐξάνεται τό ἐπίπεδον τῶν δημοσίων δαπανῶν (G) κατά 10 ἑκατομμύρια νομισματικᾶς μονάδας. Αἱ ὀριακαί ροπαί (παράμετροι) εἰς τήν οἰκονομίαν αὐτήν εἶναι:

Ὀριακή ροπή πρὸς κατανάλωσιν: $c = 2/3$

Ὀριακή ροπή πρὸς ἀποταμίευσιν: $s = 1/6$

Ὀριακή ροπή φόρων: $\tau = 1/6$

Ἐρωτᾶται: Ποῖαι μεταβολαί θά προκληθοῦν ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν: α) ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, β) ἐπὶ τῆς καταναλώσεως, γ) ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς φορολογίας ἐσόδων, δ) ἐπὶ τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἐπίσης ζητεῖται νά προσδιορισθῇ ποῖον θά εἶναι τελικῶς τό ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὑποτίθεται ὅτι: α) Κατά τό χρονικόν διάστημα τῶν προσαρμογῶν αἱ μέσαι καί ὀριακαί ροπαί (καταναλώσεως ἀποταμιεύσεως, φόρων) παραμένουν σταθεραί. β) Δέν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ παράγωγοι ἐπιδράσεις τῆς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος καί τῆς καταναλώσεως (ἐπιτάχυνσις).

II. Κατασκευὴ τῶν ὑποδειγμάτων (models)

α. Ὑπόδειγμα τοῦ στατικοῦ πολλαπλασιαστοῦ τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Ἡ μεταβολή τῶν δημοσίων δαπανῶν κατά ΔG θά μεταβάλλῃ τό ἐθνικόν εἰσόδημα κατά ΔY . Τό ποσόν, καθ' ὃ θά μεταβληθῇ τό εἰσόδημα, θά εἶναι ἴσον πρὸς τήν μεταβολήν τῆς καταναλώσεως ΔC πλέον τήν μεταβολήν τῶν δημοσίων δαπανῶν ΔG , ἥτοι:

$$\Delta Y = \Delta C + \Delta G \quad (1)$$

Ἡ κατανάλωσις θά μεταβληθῇ κατά τόν συντελεστήν τῆς ὀριακῆς

ροπής προς κατανάλωσιν c , ήτοι κατά $c\Delta Y$. Άρα $\Delta C = c\Delta Y$. Δι' αντικαταστάσεως του ΔC διά του ίδιου του είς τήν εξίσωσιν 1 λαμβάνεται:

$$\begin{aligned}\Delta Y &= c\Delta Y + \Delta G \\ \Delta Y - c\Delta Y &= \Delta G \\ \Delta Y (1-c) &= \Delta G \\ \Delta Y &= \frac{1}{1-c} \Delta G \\ \frac{1}{1-c} &= \frac{\Delta Y}{\Delta G}\end{aligned}\quad (2)$$

Ο συντελεστής $\frac{1}{1-c}$ τής εξίσωσως 2 αποτελεί τόν πολλαπλασιαστήν τών δημοσίων δαπανών.

β. Υπόδειγμα του στατικού πολλαπλασιαστού του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού.

Η αύξησης τών δημοσίων δαπανών κατά ΔG , παραμενόντων άμεταβλήτων τών φορολογικών συντελεστών, δέν θά προκαλέση τελικώς ισόποσον αύξησιν είς τό έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού. Διότι, αύξανόμενου του εισοδήματος κατά ΔY , θά αύξηθουν τά έκ τής φορολογίας έσοδα κατά $\tau\Delta Y$. Έπομένως ή αύξησης του ελλείμματος του προϋπολογισμού (ΔD) θά είναι τελικώς:

$$\Delta D = \Delta C - \tau\Delta Y \text{ καί έπομένως } \Delta G = \Delta G + \tau\Delta Y.$$

Η λόγω τής μεταβολής τών δημοσίων δαπανών μεταβολή του εισοδήματος θά είναι ως γνωστόν:

$$\Delta Y = c\Delta Y + \Delta G \quad (3)$$

Αντικαθιστώντες τό ΔG διά του ίδιου του $\Delta D + \tau\Delta Y$ είς τήν εξίσωσιν 3, λαμβάνομεν:

$$\Delta Y = c\Delta Y + \Delta D + \tau\Delta Y$$

Έκ ταύτης προκύπτει:

$$\begin{aligned}\Delta Y - c\Delta Y - \tau\Delta Y &= \Delta D \\ \Delta Y (1-c-\tau) &= \Delta D \\ \Delta Y &= \frac{\Delta D}{1-c-\tau} = \Delta D\end{aligned}$$

$$\frac{1}{1-c-\tau} = \frac{\Delta Y}{\Delta D} \quad (4)$$

Ο συντελεστής $\frac{1}{1-c-\tau}$ τῆς ἐξισώσεως 4 ἀποτελεῖ τόν στατικόν πολλαπλασιαστήν τοῦ ἐλλείμματος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

III. Ἡ λύσις τοῦ προβλήματος διά τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὑποδειγμάτων

Διά τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω ὑποδειγμάτων εἰς τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος δυνάμεθα νά ἀπαντήσωμεν εἰς τὰ τεθέντα ἐρωτήματα:

α) Μεταβολή τοῦ εἰσοδήματος (ΔY):

$$\Delta Y = \frac{1}{1-c} \cdot \Delta G$$

$$\Delta Y = \frac{1}{1-2/3} \cdot 10 \text{ ἑκατ. νομ. μον.}$$

$$\Delta Y = 30 \text{ ἑκατ. νομ. μον.}$$

β) Μεταβολή τῆς καταναλώσεως (ΔC)

$$\Delta C = c\Delta Y$$

$$\Delta C = 2/3 \cdot 30$$

$$C = 20 \text{ ἑκατ. νομ. μον.}$$

γ) Μεταβολή τῶν ἐκ τῆς φορολογίας ἐσόδων (ΔT):

$$\Delta T = \tau\Delta Y$$

$$\Delta T = 1/6 \cdot 30$$

$$\Delta T = 5 \text{ ἑκατ. νομ. μον.}$$

δ) Μεταβολή τῆς ἀποταμιεύσεως (ΔS):

$$\Delta S = s\Delta Y$$

$$\Delta S = 1/6 \cdot 30$$

$$\Delta S = 5 \text{ ἑκατ. νομ. μον.}$$

ε) Μεταβολή τοῦ ἐλλείμματος (ΔD):

$$\Delta D = \Delta G - \Delta T$$

$$\Delta D = 10 - 5$$

$$\Delta D = 5 \text{ ἑκατομ. νομ. μον.}$$